

פסחים דף קטז עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני)

משנה

המשנה מביאה את המשך דיני הסדר: לאחר שטבל טיבול ראשון, והביאו לפניו מצה ומרור ושני תבשילים, מִזְנוּ לוֹ את הַבֶּסֶם הַשֵּׁנִי מארבעת הכוסות. וְכֵן, במוצת הכוס השני, הֵבֵן הַחֹכֵם שׂוֹאֵל את אָבִיו מה נשתנה הלילה הזה שמוזגים בו כוס יין שני קודם האכילה. וְאֵם אֵין דַּעַת בְּכֵן להבחין בשינויים ולשאול, אָבִיו מִלְמְדוֹ לשאול.

המשנה מפרשת את השאלות שיש לשאול בלילה זה: כך מלמד האב את בנו לשאול, מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלֹת שֶׁל שָׁאֵר יְמֵי הַשָּׁנָה, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי אוֹכֵלִין מֵאֲכָלִי הַזֶּה וּמֵאֲכָלִי מִצֵּה, כְּמוֹ שֶׁנִּרְצָה, וְאֵילוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה, בְּלוּל מִצֵּה, וְאֵין אוֹכֵלִים בּוֹ מֵאֲכָלִי חֻמֵּץ.

ועוד נשתנה לילה זה, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי אוֹכֵלִין שְׂאֵר מִיְנֵי דִקְדוּת, וְאֵין אֲנִי מִחוּזְרִים אַחֵר מִרֹר, וְאֵילוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה, אֲנִי מִחוּזְרִים בּוֹ אַחֵר מִרֹר דּוּקָא.

ועוד נשתנה הלילה הזה, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי אוֹכֵלִין בְּשֵׁר הַמוֹכֵן בְּאִיזָה אֹפֶן שֶׁנִּבְחַר, אוֹ צִלִּי – צִלִּי עַל גְּבִי הָאֵשׁ, אוֹ שְׁלֹק – מִבוּשֵׁל הָרֶבֶה מֵאֵד – וּמִבוּשֵׁל – בִּישׁוּל כְּהִלְכָתוֹ, וְאֵילוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה, בְּלוּל צִלִּי – חוּבָה עֲלֵינוּ לֵאכּוֹל בֶּשֶׁר שֶׁל קֶרֶבן פֶּסַח הַמוֹכֵן דּוּקָא בְּצִלְיָה עַל גְּבִי הָאֵשׁ, וְגַם בֶּשֶׁר קֶרֶבן חֲגִיגָה הֵנֵאכֵל בְּלִילָה זֹה דִּינוֹ לִהְיוֹת צִלִּי דּוּקָא.

ועוד נשתנה הלילה הזה, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת (אֵין) אֲנִי (חַיִּיבִים) לִמְבַּל אֶפְיִלִּי (מִמְבִּילִין) את הִירְקוֹת בְּתוֹךְ הַסְעוּדָה רַק פַּעַם אַחַת, וְאֵילוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה מִטְבִּילִין שְׁתֵּי פַעַמִּים, טִיבּוֹל רֵאשׁוֹן שֶׁל שָׂאֵר יְרִיקוֹת, וְטִיבּוֹל שֵׁנִי שֶׁל מִרְדּוֹר בַּחֲרוּסֹת.

מוסיפה המשנה לפרש את דיני סיפור יציאת מצרים: וְלִפִּי רֹחֵב דַּעְתּוֹ שֶׁל הֵבֵן, אָבִיו מִלְמְדוֹ מֵה אֵירַע לֵאבוּתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁאֵם הִיא הֵבֵן מִבֵּין הָרֶבֶה, יִפְרֹשׁ לוֹ הַכֵּל. וְיֵהָא מְתַחִיל את סיפור יציאת מצרים בְּגִנּוּת שֶׁהָיוּ בְּהַ יִשְׂרָאֵל, וּמִסְפִּים אוֹתוֹ בְּשִׁבְחַת יִשְׂרָאֵל. וְיֵהָא דוֹרֵשׁ – מִבְּאֵר את דְּרֹשׁוֹת הַכְּתוּבִים הָאֵמוּרִים בְּפִרְשַׁת מִקְרָא בִּיכּוּרִים וּשְׁעִנְיָנִים הוּא שִׁיעֲבוֹד מִצְרַיִם וְגִאוּלְתָּנוּ מִשָּׁם, מִהַפְסוֹק 'אֶרְמִי אוֹכֵד אָבִי' (דברים כו ט), עַד שִׁנְיָמוֹר לְדֹרוֹשׁ את כָּל הַפִּרְשָׁה בְּיֹלָה.

גמרא

הברייתא מפרשת מי שואל את שאלת 'מה נשתנה': הֵבֵן דְּרִבְנִי, אֵם חֵבֶם בְּנֵי – אֵם בְּנֵי שֶׁל בֶּעַל הַבֵּית חֹכֵם, וְיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לִשְׁאֹל, הֵבֵן שׂוֹאֵל מֵה נִשְׁתַּנָּה. וְאֵם בְּנֵי אֵינוֹ חֵבֶם, אֲשֶׁתוֹ שׂוֹאֵלָתָהּ. וְאֵם לֵאמֹר שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה שֶׁתִּשְׁאֲלֵנוּ, יֵהָא הוּא שׂוֹאֵל לְעַצְמוֹ. וְאֶפְיִלִּי אֵם הָיוּ מִסּוּבִים יַחֲדוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֵבֶם שִׁינְדוּ עֵין בְּהִלְכּוֹת הַפֶּסַח, הָרִי הֵם שׂוֹאֵלִין זֶה לַזֶּה 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלֹת'.

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי מִטְבִּילִין פַּעַם אַחַת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פַעַמִּים. הַגְמָרָא דְנָה בְּבִיאֹר קוּשִׁיא זו. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִתְקַף לָהּ רָבָא, אֲמַר כָּל יוֹמָא – וְכִי בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה לֹא סָגִיא דְלֹא מִטְבִּילָא דְלֹא יוֹמָא – אִי אִפְשָׁר לֵאכּוֹל סְעוּדָה מִבְּלִי לְהַטְבִּיל פַּעַם אַחַת, וּמִדּוּעַ שְׁנֵינוּ 'שֶׁבְכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי מִטְבִּילִין פַּעַם אַחַת', שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁבְכָל הַלַּיְלֹת יִשְׁנָה חוּבָה לִטְבֹּל פַּעַם אַחַת.

מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲמַר רָבָא, הָכִי קָתָנִי – כִּי יֵשׁ לִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלֹת אֲנִי מִטְבִּיל לִטְבֹּל אֶפְיִלִּי פַעַם אַחַת, וְאֵילוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה חוּבָה לִטְבֹּל שְׁתֵּי פַעַמִּים.

מוסיפה הגמרא להקשות: מִתְקַף לָהּ רַב סָפְרָא עַל דְּבִרֵי רַבָּא, מִתּוֹךְ גִּירְסָתָהּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁבְכָל הַלַּיְלֹת אֵין אֲנִי חַיִּיבִים לִטְבֹּל, אֲבָל בְּלִילָה הַזֶּה חוּבָה לִטְבֹּל שְׁתֵּי פַעַמִּים, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי חִיבָא – (חִיבוֹם) הוּא בְּלִיל הַסֵּדֶר לִטְבֹּל שְׁתֵּי פַעַמִּים, וְהֵלֵךְ לֹא תִקְנֵנוּ טִיבּוֹלִים אֱלֹא כְּדִי שִׁיחִיָּה הֵיכֵר לְדַרְדְּרֵי – לְתִינוּקוֹת, כְּדִי שִׁיבּוּא לִשְׁאֹל עַל הַשִּׁנּוּיִים הַלֵּל, אֲךָ אֵין אֵין חוּבָה מִמֶּנּוּ.

מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲמַר רַב סָפְרָא, הָכִי קָתָנִי – כִּי יֵשׁ לִשְׁנוֹת

אֵם בָּאֵן, מִצוֹת אֲכִילָת מִצָּה צִרִיךְ לְקַיִּמָּה בְּמִצָּה פְּרוּסָה, וְלֹא בְשִׁלְמָה.

מוסיפה הברייתא: יֵשׁ לְלַמּוֹד עוֹד דְּרַב אַחֵר מִמָּה שֶׁנִּכְתְּבָה תִּיבַת 'עוֹנִי חֲסֵרָה בְּלֹא וָאֵ', וְהִיא נִדְרֶשֶׁת מִלְשׁוֹן עֲנִי וְאִבּוֹן, לְלַמּוֹדנָה שֶׁמָּה דְרָבּוֹ שֶׁל עֲנִי – כִּשְׁם שֶׁהֵעֵנִי רִגִּיל בְּאִפִּיתָ לַחֲמוֹ, שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ מְסִיק את הַתְנוּרָה לֵאפִיָּה, וְאֲשֶׁתוֹ אוֹפָה – וּבִשְׁעַת הַהִיטָק אֲשֶׁתוֹ מִכִּינָה את הַעִיסָה לֵאפִיָּה, וּמִיד עִם גִּמְרָה הַהִיטָק נוֹתֵן את הַפֶּת לַתְנוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁחוּשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִצְטָן הַתְנוּרָה בִּינְתִים, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ דִּי עֵצִים לְהַמְשִׁיךְ לְהִסְקוֹ. אֵם בָּאֵן לְעֵנִין מִצָּה נִפְיִי יֵשׁ לְנַהוֹג כִּי, שִׁיחִיָּה הוּא – (בְּעַל הַבֵּית) מְסִיק את הַתְנוּרָה, וּמִיד אֲשֶׁתוֹ אוֹפָה את הַמִּצָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִחַמֵּץ בִּינְתִים.

הַגְמָרָא דְנָה בְּטַעֲמֵי הַבָּאָה הַחֲרוּסָה: שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁלְדַעַת תִּנָּא קָמָא מִבִּיָּאִים לְפָנֵינוּ חֲרוּסָה, אֵם עַל פִּי שְׂאֵין הַחֲרוּסָתָה בָּאָה מִשׁוּם מִצָּה. מִבְּרַרְתָּ הַגְמָרָא: וְאֵי – וְאֵם הַחֲרוּסָתָה לֹא בָּאָה מִשׁוּם מִצָּה, מִשׁוּם מֵאֵי מִיָּתִי לָהּ – מִשׁוּם מֵה מִבִּיָּאִים אוֹתָהּ. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר רַב אֲמִי, מִשׁוּם שִׁישׁ בַּחוּרֹת קָפָא – שֶׁרָף קֶשֶׁה כְּאֶרֶס, וְהִטְבִּיל בְּחֲרוּסָתָה מִבְּטַל את הָאֶרֶס.

הַגְמָרָא מְבַרְרָת כִּיצַד יִתְרַפָּא מִי שְׁנִיזוֹק מֵאֶרֶס שִׁבִּירָקוֹת: אֲמַר רַב אֲסִי, מִי שֶׁאֲכַל חוּרֹת, וְחָלָה עַל יְדֵי קָפָא דְחָפָא – הָאֶרֶס שֶׁבַחוּרֹת, רְפוּאוֹתָהּ הִיא שִׁיאֲכַל עֵתָה חָמָא – צִנּוּן, וּמִי שֶׁאֲכַל צִנּוּן, וּמִצְטַעַר מִחַמָּת קָפָא דְחָמָא – הַשֶּׁרֶף שֶׁל הַצִּנּוּן, יֵאָכֵל מִן הִירְקוֹת הַנִּקְרָאִים 'בְּרִית' – כְּרִישִׁים, וִירְפָא. (מִי שֶׁאֲכַל כְּרִישִׁים, וּמִצְטַעַר מִחַמָּת קָפָא דְכִרְתִּי – הַשֶּׁרֶף שֶׁל הַכְּרִישִׁים, יִשְׁתֶּה חָמִיץ – מִיָּם חֲמִים, וִירְפָא.)

קָפָא דְבּוּלָהוּ – לְשֶׁרֶף שֶׁל כָּל מִינֵי הִירְקוֹת הַמְזִיקִים הַרְפּוּאָה הִיא חָמִיץ – שְׁתִּיית מִיָּם חֲמִים. אֲדִהָכִי וְהָכִי – בִּינְתִים, בְּעוֹד הוּא מִתְחַיֵּן שִׁיבִיאָנוּ לוֹ את הַמִּיָּם הַחֲמִים, נִימָא הָכִי – יֵאָמֵר כִּי, קָפָא, קָפָא, דְכִירָנָא לָךְ – זוֹכֵר אֲנִי אוֹתָךְ, וְלִשְׁבַּת בְּנִתְיָךְ – וְאֵת שֶׁבַע בְּנוֹתֶיךָ, וְלִתְנִי בְּלִתְיָךְ – וְאֵת שְׁמוֹנֶה בְּלוֹתֶיךָ, וְאִמְרִית לַחֹשׁ זֶה תוֹעִיל לוֹ בְּצַעְרוֹ.

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֲמַר מִצָּה וְכו'. הַגְמָרָא מְפַרְשֶׁת את שִׁית רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק שִׁישׁ בְּהַבָּאָה הַחֲרוּסָתָה מִצָּה. מִבְּרַרְתָּ הַגְמָרָא: מֵאֵי הַמִּצָּה שִׁישְׁנָה בַּחֲרוּסָה. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: נִחְלָקוּ אֲמוּרָאִים בְּבִיאֹר מִצָּה זוֹ, רַבִּי לִי אֲמַר, חֲכָמִים תִּיקְנוּ לִטְבֹּל בַּחֲרוּסָתָה שִׁישׁ בְּהַ תְּפוּחִים, וְכִי לְעֵצֵי הַתְּפוּחִים שֶׁהָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם יוֹלְדוֹת תַּחְתִּיתֵיהֶם את בְּנֵיהֶן בְּלֹא עֶצֶב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְגִישׁוּ בָהֶן הַמִּצְרַיִם. וְרַבִּי יוֹהָנָן אֲמַר, תִּיקְנוּ לִטְבֹּל בַּחֲרוּסָתָה שְׁדוּמָה לְטִיט, וְכִי לְטִיט שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בּוֹ בְּשִׁיעֲבוֹד מִצְרַיִם.

מִסִּימָתָה הַגְמָרָא: אֲמַר אֲבִי, מֵאֲחֵר שֶׁנִּחְלָקוּ אֵם מִצוֹת חֲרוּסָה הִיא זָכֵר לְתַפּוּחַ אוֹ זָכֵר לְטִיט, יֵשׁ לְנַהוֹג כְּדִבְרֵי שְׁנֵיהֶם, הִלְכָּהּ צִרִיךְ לְקַהֲלָהּ – לְעַרְבַּ בַּחֲרוּסָתָה תְּפוּחִים וְיִין, שִׁישׁ בָּהֶם חֲמִיצוֹת, וְצִרִיךְ לְסַמּוּכָהּ – לְעֵשׂוֹת את תַּעְרוּבֹת הַחֲרוּסָתָה עִבָּה וְסִמְכָהּ. מִפְּרֹשֶׁת הַגְמָרָא: צִרִיךְ לְקַהֲלָהּ – לְעַרְבַּ בְּהַ דְּבִרִים חֲמוּצִים, כְּדִי שִׁיחִיָּה טַעֲמָה וְכִי לְתַפּוּחִים, שֶׁאֵף הַתְּפוּחַ יֵשׁ בּוֹ חֲמִיצוֹת, וְצִרִיךְ לְסַמּוּכָהּ – לְעֵשׂוֹתָה עִבָּה וְסִמְכָהּ, כְּדִי שֶׁתִּשְׁמַשׁ גַּם וְכִי לְטִיט, שֶׁאֵף הִטִּיט עִבָּה וְסִמְכָהּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא כְּדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן: תִּנָּא בְּנוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִינֵי תַבְלִין אֲרוּכִים הַדּוּמִים תִּתְבֵּן שְׁנוֹתֵיהֶם בַּחֲרוּסָה, נִתְנִים בְּהַ כְּדִי לְעֵשׂוֹת וְכִי לְתַבֵּן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל זָקוּקִים לוֹ לְעֵשִׂית הַלְבָנִים בְּשִׁיעֲבוֹד מִצְרַיִם, וְתַעְרוּבֹת הַחֲרוּסָתָה עֲצֻמָּה, שְׁכוּתֵיהֶם אוֹתָהּ דָּק דָּק, הִיא וְכִי לְטִיט שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בּוֹ בְּשִׁיעֲבוֹד מִצְרַיִם.

רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק מוֹכִיחַ כְּדִבְרֵיו שֶׁחֲרוּסָתָה הִיא מִצָּה. שְׁנֵינוּ בְּבִרְייתָא: אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק, זְכוּרֵנִי שֶׁכִּי הָיוּ אוֹמְרִים בְּעַרְבַּ הַפֶּסַח תִּגְרִי חֶרֶף – הַחֲנוּנִים בַּחֲנוּיֹת הַתְּבִלִּינִים שֶׁבִּירְשָׁלָיִם, בּוֹאֵוּ וְשָׁלוּ לָכֶם תַבְלִין לְצוּרֵךְ הַמִּצָּה שֶׁל חֲרוּסָה. וְכִיוֹן שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּלִשׁוֹן 'חֲרוּסָה לְמִצָּה', לְמַדְנוּ שֶׁהִיא הִמְנָה לְפָנֵים בִּישְׂרָאֵל לְכַנּוֹת את הַחֲרוּסָה 'מִצָּה'.

1 במשנה, שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, אלא אם
 2 כן נרצה בכך, ואילו הלילה הזה אנו נוהגים לטבל שתי פעמים.
 3 שנינו במשנה: מתחיל בגנות ומסיים בשבח מבררת הגמרא: מאי
 4 בגנות – מהי הגנות שצריך להתחיל בה. מביאה הגמרא מחלוקת
 5 בכך: רב אמר, הגנות היא שיזכיר שמתחלה עובדי עבודה גלולים
 6 היו אבותינו, תרח אבי אברהם, ויסיים בשבח עם ישראל, שעתה
 7 קרבנו המקום לעבודתו. [ושמואל] אמר, הגנות היא שיזכיר
 8 שעבדים היינו לפרעה במצרים, ויסיים בשבח, שהוציאנו ה'
 9 ממצרים.
 10 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה –
 11 אמר רב נחמן לעבדו ששמו היה 'דרו', בליל פסח, עבדא דמפיק

12 ליה מריה – עבד שרבו מוציא אותו לחירות, ולא זו בלבד, אלא
 13 דיהיב ליה כסף ודהבא – שנותן לו כסף וזהב, מאי פעי למימר ליה
 14 – מה צריך עבד זה לומר לרבו. אמר ליה דרו לרב נחמן, פעי
 15 לאודויי ולשבותי – עליו להודות ולשבח לרבו. אמר ליה רב נחמן,
 16 פטריתן – פטרת אותנו בכך מלומר 'מה נשתנה'. מיד פתח רב נחמן
 17 ואמר 'עבדים היינו', לשבח את המקום, שאף אנו היינו עבדים
 18 והוציאנו ה' לחירות, בכלי כסף וכלי זהב.

משנה

19 המשנה ממשיכה בביאור חובת ליל פסח: רבן גמליאל היה אומר,
 20 כל שלא אמר
 21

פסחים דף קטז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז והדר" (ליום שנה) קמג

שנינו במשנה, שצריך לפרש את טעמי מצוות פסח מצה ומרור.
 רבא מוסיף דין בענין זה: **אמר רבא**, המצה צריכה להנבית ולהראותה
 למסובים, כשאומר בהגדה 'מצה זו שאנו אוכלים', כדי שתתחבב
 המצה בעיניהם, וכן **המרור צריך להנבית** כשאומר 'מרור זה שאנו
 אוכלים'. אך את **הקשר המונח** בקערה וזכר לקרבן פסח, אינו צריך
 להנבית כשאומר 'פסח שהיו אבותינו אוכלים, על שום מה', שהרי
 אין זה קרבן פסח ואינו יכול לומר 'פסח זה'. ולא עוד, אלא שאם
 יגביהנו, יהא נראה כאילו הקדיש בהמתנו בחייה לקרבן פסח,
 וכשיאכל ממנה לאחר מכן ידלי כן **שנראה כאוכל קדשים**
בחיון – מתוך למקום קדשים מותרים באכילתו.
 הגמרא דנה האם סומא חייב בהגדה: **אמר רב אחא בר יעקב**, סומא
 פטור מלומר הנה. והטעם, **בתיב הקא** – כאן בחובות סיפור יציאת
 מצרים (שמות יג ט) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר **בעבור זה עשה**
ה' לי בצאתי ממצרים', ו**בתיב הָתָם** – שם לענין בן סורר ומורה
 (דברים כא כג) 'בִּנְנוּ זֶה סוֹרֵר וּמְרֵד', ויש ללמוד בגזירה שוה 'זה' 'זה',
 מה להלן תיבת 'זה' ממעטת **פָּרַט לסומא** – שאם אחד מהוריו סומא
 אין הבן נידון כבן סורר ומורה, מפני שצריכים להכירו בראיית
 העין שיוכל לומר עליו 'בִּנְנוּ זֶה', אף כֵּן, לענין סיפור יציאת
 מצרים. למדים מתיבת 'זה' **פָּרַט לסומין**, שאינם חייבים.
 מקשה הגמרא: אינו – האם כך הוא שסומא פטור מהגדה, והאמר
מרימר, שאלתינהו לרבנן **דבי רב יוסף** – שאלתי את החכמים מבית
 מדרשו של רב יוסף, מאן דאמר אנדיתא בי רב יוסף – מיהו זה
 שאמר את ההגדה בבית רב יוסף, והוציא את המסובים ידי
 חובה. אמרו לי התלמידים, **רב יוסף** אומר ההגדה ומוציא ידי
 חובה. וכן שאלתי, מאן דאמר אנדיתא בי רב יוסף. אמרו לי, **רב**
יששת הוא האומר. והרי רב יוסף ורב ששת סומים היו, ומוכח
 שסברו שסומא חייב בהגדה, שילוי היו סוברים שפטור, לא היו
 יכולים להוציא אחרים ידי חובה במצה שהם פטורים ממנה.
 מתרצת הגמרא: קסבר רבנן, רב יוסף ורב ששת, שחובת מצה בזמן
 הזה, שאין לנו קרבן פסח, היא רק מדרבנן, ומצות הגדה תלויה
 במצות מצה, ואף היא אינה אלא מדרבנן בזמן הזה, וחכמים חייבו
 אף את הסומא בהגדה, ונמצא חיובו במצה והגדה שוה לחיוב כל
 אדם, ויכול אף להוציא אחרים ידי חובה.
 מקשה הגמרא: מכלל – משמע מזה דרב רב אחא בר יעקב שאמר
 שסומא פטור מהגדה, ואינו מוציא אחרים ידי חובה, סבר שמצה
 בזמן הזה דאורייתא, והא רב אחא בר יעקב הוא זה דאמר (להלן קכ).
 שמצה בזמן הזה דרבנן.
 מתרצת הגמרא: אף שרב אחא סובר שמצה דרבנן אף על פי כן
 קסבר שהסומא פטור ואינו יכול להוציא אחרים ידי חובה הגדה,
 מפני שכל דתקון רבנן בעין דאורייתא תיקון – שכלל בידינו, שכל
 מצוה שתיקנו חכמים, תיקנהו כעין המצוה של תורה, וכיון שבזמן
 בית המקדש כשהיתה מצות מצה דאורייתא סומא היה פטור
 מהגדה, אף בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן הוא פטור, ואינו יכול
 להוציא אחרים ידי חובה. מוסיפה הגמרא להקשות: אם כן, לרב
 יששת ולרב יוסף נמי – גם להם יש לסבור כך, הא ודאי שכל דתקון
 רבנן בעין דאורייתא תיקון, ומודים הם בזה, ואם כן כשם שבזמן
 הבית שהיה החיוב מן התורה היה הסומא פטור, כך אף כשתיקנו
 חכמים חיוב מצה והגדה בזמן הזה, לא חייבו הסומא בהם, וכיצד
 הוציאו אחרים ידי חובה הגדה.
 מכח קושיא זו הגמרא מסיקה שרב ששת ורב יוסף חולקים
 וסוברים שסומא חייב בהגדה מן התורה, וחיובו שוה לכל אדם,
 ולכך הוציאו אחרים ידי חובתם. ואף שרב אחא למד את דינו
 מפסוק, חולקים הם על לימוד זה, משום שיש להקשות, **הכי השתא**
 – וכי כן נראה עתה בעיניך, שיש למעט סומא מתיבות 'בעבור זה'
 כשם שנתמעט לגבי בן סורר ומורה מ'בִּנְנוּ זֶה', **בְּשִׁלְמָא הָתָם** –
 הדרשה האמורה שם. לענין בן סורר ומורה מובנת, מיהו זה
 למיכתב – מתוך שהיה לו לכתוב 'בִּנְנוּ זֶה', ו**בתיב 'בִּנְנוּ זֶה'**, שמע
 מינה שהלשון 'זה' פָּרַט לסומין הוא דאיתא – בא למעט את מי
 שהוריו סומים שאינם יכולים לראותו ולומר 'בִּנְנוּ זֶה', אכל הקא –

טעמם של שלשה דברים אלו בליל הפסח, לא יצא ידי חובתו
 במצות הלילה, ואילו הן, פסח, מצה ומרור.
 וכך יאמר, טעם מצות קרבן פסח הוא, על שום שפסח הקום –
 שדילג הקדוש ברוך הוא על פתי אבותינו במצרים בשעת מכת
 בכורות, ולא נגף את בכורי ישראל, [שנאמר במצות סיפור יציאת
 מצרים (שמות יב כז), 'וְאִמְרַתֶּם זֶכֶר פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פֶּסַח גּוֹ' על
 פתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל'].
 הדבר השני שצריך לומר, טעם מצות מצה הוא, על שום שנאמר
 אבותינו ממצרים, וזכר לגאולה שהיתה כל כך במהרה עד שלא
 הספיק בצקם להחמין, [שנאמר (שם יב טז), 'וַיֹּאפֹּךְ אֶת הַצֶּמֶךְ אֲשֶׁר
 הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם גּוֹ' עֵתָּה מִצּוֹת בֶּן לֹא חֻמָּץ, כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא
 יָכֹלוּ לְהִתְמַחֵמֶה, וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם'].
 והדבר השלישי שצריך לומר, טעם מצות מרור הוא, על שום
 שמרור המצרים את חיי אבותינו במצרים, [שנאמר (שם א יד) 'וַיִּמְרְרוּ
 אֶת חַיֵּיהֶם גּוֹ' בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה, אֶת
 כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְיָה'].
 המשנה מוסיפה לבאר את חובות הלילה: **כָּל דֹּר דֹּר חייב אדם**
לראות את עצמו כאילו הוא היה עבד ויצא לחירות ממצרים,
שנאמר שכאשר תבואו לארץ כנען ותקיימו את מצוות הפסח,
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, **בעבור זה עשה ה' לי בצאתי**
ממצרים (שם יג ט), ופרשה זו גם לדורות הבאים נאמרה, ללמודנו
 שגם מי שלא יצא ממצרים עליו לראות את עצמו כאילו הוא יצא
 משם, ולומר 'עשה ה' לי בצאתי ממצרים', שהרי אילו לא גאל
 הקדוש ברוך הוא את אבותינו, הרי אנו ובנינו ובני בנינו היינו
 עדיין משועבדים במצרים.
 לפיכך שאנו רואים את עצמנו כאילו יצאנו ממצרים, אנו חייבים
 להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרום, להדר, לכבד, לשלל ולקלם
 למי שעשה לנו חסדים וחסות, וזוהי מצוה להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרום, להדר, לכבד, לשלל ולקלם
 ומשעבוד לנאולה, ועל כן נאמר לפנינו עתה 'הללויה' – הלל,
 המתחיל בתיבת 'הללויה'.
 המשנה מבארת סדר אמירת ההלל, שמקצתו נאמר עתה על
 הכוס השני, ומקצתו על הרביעי, לאחר ברכת המזון. שואלת
 המשנה: כשאומר עתה ההלל, עד היכן הוא אומר. משיבה
 המשנה: נחלקו תנאים בדבר, בית שמאי ואמרי, אומר מתחילת
 ההלל עד שיתקין עקרת הבית אם תהיה שם, ויהיה עתה ההלל קוג
 ט. ובית הלל ואמרי, אומר עד 'ההפכי הצור אגם מים חלמיש'
 למצינו מים' (שם קיד ח).
 ואחר שהשלים את ההגדה ומקצת ההלל, חותם ומסיים את
 ההגדה בברכה על הנאולה. ונחלקו בגווס ברכה זו, רבי מרשון
 אומר, מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נאלנו ונאל
 את אבותינו ממצרים', ולא היה חותם בסופה בברוך, כיון שברכה
 קצרה היא, שכולה הודאה ואין בה ענין נוסף. רבי עקיבא אומר,
 שיש להוסיף ולסיים בה כך, 'בן' – כשם שהגיענו ללילה הזה לקיים
 בו מצותיו, כך ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למעשים ולרצונם
 אחרים תבאים לקראתנו לשלום, ובהם נהיה שמים כבדני ערך,
 ויששים בעבודתך – בעבודת הקרבנות, ונאכל שם בליל הפסח (מן
 הפסחים ומן הוהבים) [מן הוהבים – חגיגה הנאכלת עם הפסח ומן
 הפסחים] כו', וממשיך באמירת הברכה עד שיחתום בסופה 'ברוך
 אתה ה' נאל ישראל', שמתוך שהאריך בדברי ריצו ובקשה, צריך
 לחתום בה בברוך.

נמרא

שנינו במשנה, שחייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.
 רבא מוסיף דין בענין זה: **אמר רבא**, צריך שיאמר הפסוק האמור
 בענין מצות סיפור יציאת מצרים (דברים כז), 'וְאִתְּנוּ הוּצִיא מִשָּׁם'
 ו–ממצרים, כדי להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, שאף
 אותנו גאל הקדוש ברוך הוא.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

1	כאן, אִי לָאוּ – אם לא תכתוב התורה 'פֶּעַבּוּר זֶה', מֵאִי יֵשׁ לָהּ לְכַתּוֹב	זאת מגזירה שוה 'זה' 'זה' ולא ממשמעות הכתוב, רב ששת ורב	6
2	תחת תיבה זו. אלא ודאי אין משמעות הכתוב למעט סומא מחובת	יוסף לא קיבלו מרבותיהם לדרוש גזירה שוה זו.	7
3	הגדה, אֶלָּא פֶּעַבּוּר מה שעשה ה' לי בצאתי ממצרים אני אוכל	שנינו במשנה: לְפִיכָךְ אֶנְחֵנוּ חֲיִיכִין להודות וכו' ונאמר לפניו	8
4	מִצָּה וּמִרּוֹר לזכר הדבר, הוּא דִּאֲתָא – זהו מה שבא לומר הכתוב	הללויה.	9
5	'בעבור זה', ולא לפטור סומא מחיוב הגדה. ואף שרב אחא דרש		10